

Statistisk-topographisk Beskrivelse

af

Kongeriget Danmark

ved

J. P. Trap.

Anden Udgave.

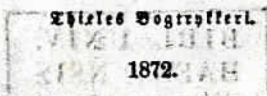

Tredie Deel.

Forslagt af Forslagsbureauet i Kjøbenhavn.

(C. J. Delbanco. C. E. C. Gad. Gyldenhalke Boghandel. C. E. Ross.)

riksborg Amt, fra hvilket det paa en Strækning stilles ved Fure-Sø, Somme Herred, Rjøge-Vugt, Kallebod-Strand, Østersøen og Sundet. Fladeindhold c. 5 □ M. Den sydlige Deel af Herredet, deri Derne indbefattede, er i det Hele taget flad med lerede Jorder og næsten aldeles flodløs, den nordlige Deel er mere bakket og sandblandet samt temmelig rig paa Skov. Hl. 4737 Tdr. A. og E., 46 $\frac{1}{2}$ Tdr. Stff. Indbyggernes Antal er 49,604 eller c. 10,000 paa □ Milen. Sokkelunds Herred danner med Smørum Herred eet Provsti.

Amager.

Denne Ø, der stilles fra Sjælland ved Kallebod-Strand, har en Længde af henved 2 Mile og en Brede af indtil 1 M. Dens nordlige Deel dannes af Byen Christianshavn, en Deel af Rjøbenhavn. Den øvrige Deel af Øen har et Fladeindhold af c. 1 □ M. med 12,155 Indbyggere. Til Øen hører den $\frac{3}{8}$ Mil øst for samme beliggende Ø Saltholm, der har en Længde af $\frac{7}{8}$ og en Brede af indtil $\frac{3}{8}$ M., samt de i Kallebodstrand beliggende Holme Kollapperne.

Amager nævnes allerede 1135, da Erik Emun gav 2 Bol Jord her (in Amaca) til Ringsted Kloster.

Indbyggerne ere for en Deel Afkom af de 80 Familier, som Christian den Anden i Aaret 1516 indfaldte fra Districtet Vaterland i Nord-Holland og skændte Byen Magleby med tilhørende Marker samt Den Saltholm for, som det i vedkommende Udsærbigelse hedder, „at forlyne Rjøbenhavns Slot med de fornødne Rødder og Log“. Befolkningen i Store Magleby tiltog efterhaanden saa stærkt, at de maatte ansøge Frederik den Anden om ogsaa at turde nedsatte sig i de danske Byer paa Amager, hvilket blev dem tilstaaet under 11te Juni 1574. Dens øvrige Indbyggere antog derpaa efterhaanden Hollændernes Skikke og Klædebragt, hvilken sidste de endnu for største Delen have beholdt. Nogle af de hollandske Familier havde taget Bolig paa Saltholm, men dette Ophold behagede dem ikke og de menes, omtrent Aar 1550, at være flyttede til Bøts paa Falster, hvorfra nogle igjen senere nedsatte sig paa den lille Hassels i Guldborgsund. Det er foran ved Torup Sogn i Stros Herred bemærket, at der gives adskillige Data for, at de Indbyggere, som ved den hollandske Indvandring boede paa Amager, tildeels ere henslyttede til hiint Sogn. Ved Frederiksberg Sogn er omtalt, at der 1651 overførtes dertil endeel Familier fra Amager.

Amager, der har sin egen Virdedemmer og Læge, og hører til Rjøbenhavns Amtstuedistrict og Amtets 1ste Valgtreds, udgjør 2 Sogne: Taarnby og Store Magleby, hvilke hver for sig her blive at beskrive.

Taarnby Sogn, den større Deel af Øen mellem Christianshavn og det sydligere beliggende Sogn, Store-Magleby. 10,611 Tdr. Land med Hl. 881 Tdr. A. og E. Af Arealet er kun noget over $\frac{3}{8}$ Dele dyrket Agerland, mod Nord leermuldet, mod Syd stærkt leret. Langs Sognets vestlige Kyst ligger en Strækning af 1200 Tdr. L. (hvoraf Christianshavns Fælled og Exerceerplads optager den nordlige Deel), der er fuld af Sumpe, Huller og Luer, og som blot kan benyttes til Græsning. Af samme Bestaaffenhed ere Holmene, kaldet Kollapperne, vestfor Øen. Den Saltholm, 2731 Tdr. Land (89 $\frac{1}{2}$ Tdr. Hl.), der ogsaa hører til Sognet og er indbefattet i dets fornævnte Areal, har et Jordsmon af 6

til 8 Tommer dyb Muld, der omhyggeligt søges vedligeholdt formædelt den fortrinlige Græsning der findes; under denne Jordflorpe kommer Kalksteensgrus af omtrent en Alens Dybde, hvorunder atter findes det Kalksteenslag, der benyttes til tre Kalkbrud. Det høist uheldige Forhold, at Staten eier Kalken og Amager Hartfornseiere Græsningen (2000 Kreaturer foruden en Mængde Gjøes sendes derover om Sommeren) forhindrer enhver Plan til Dens Opkomst. Jorderne ere meget fide og jævne og saa lavtliggende, at den største Deel af Den undertiden ved Høivande overskyles af Havet. Som stadige Beboere har Den kun 4 Familier; men om Sommeren opholde mange Arbeidere sig ved Kalkbruddene.

3 Sognet: Bjerne Taarnby med Kirken, Præstegaard, Skole, Fattighuus, c. 90 Gaarde og Huse, Sundbyvester med 2 Skoler, Kro, c. 380 Gaarde og Huse, Sundbyøster med Skole, Kro, c. 170 Gaarde og Huse (i Sundby 4 større og flere mindre Privatstoler), Kastруп med Strandcontrolleurstation, Glasfabrik, Saltraffinaderi, Skole for Glasværkets Arbeideres Børn, Havn, Kro, Maglebylille (Skole beliggende mellem denne By og Kastруп) med 50 G. og S., Tømmerup med Skole, c. 50 G. og S., Uglerup med c. 40 G. og S., Stjelgaard, Viberup, Ny Kro ved Landeveien, der gjenneffjærer Sognet fra Nord til Syd, følgende større Gaarde: Løitegaard, 39 Tdr. Hk., 250 Tdr. Land, Kastрупgaard i Kastруп, 13½ Tdr. Hk., 92 Tdr. L., Ny Kastрупgaard, 10½ Tdr. Hk., 60 Tdr. L., Bestergaard, 11 Tdr. Hk., 60 Tdr. L., Lykeshøi, 10½ Tdr. Hk., 70 Tdr. L., Raagaard, 10 Tdr. Hk., 80 Tdr. L., Petersdal, 8 Tdr. Hk., 100 Tdr. L., Østergaard, Abelsminde, Meilgaard. 3 Sognet ligger endvidere følgende industrielle Anlæg: i Sundby-V. og D. Fredens Møllens Fabrikker, 90 faste Arbeidere, med 2 større og 2 mindre Dampmaskiner, aarligt Product 5,000,000 Pb. mineralste Syrer, 800,000 Pb. Sæbe, 450,000 Potter Dlie, 1,800,000 Pb. Dlielager, 12,000,000 Pb. kunstig Gjødning (Afsætningen heraf var i 1868 7½ Millioner Pb., i 1869 11½ Million Pb, i 1870 16 Million Pb.; der maatte derfor indseffrives Gjødning fra Udlandet, efterjom Fabrikken ikke kunde levere tilstrækkeligt til Afsætningen; i 1871 viser denne sig atter meget større end i 1870, og Selfabet vil derfor anlægge en ny Fabrik i Jylland); de Holmbladske Fabrikker, der bestaae af 1 Damp- og Veir-Meelmølle, hvor der aarlig formales c. 50,000 Tdr. Sæd, en Damp- og Veir-Dliemølle med aarlig Production af c. 600,000 Potter Dlie, 2,300,000 Pb. Dlielager, en Stearinlysfabrik, Vexblegeri og Paraffin-støberi, a. P. c. 260,000 Pb. Lys, et Liimfogeri, a. P. c. 60,000 Pb. Liim, en Laksfabrik og et Trankogeri af mindre Betydning; ialt arbeide ved disse Fabrikker c. 100 Mennesker (i Forening hermed drives i Kjøbenhavn en Kortfabrik og et Sæbesyderi med 60 Arbeidere); Jacob Holm & Sønners Fabrikker, som bestaaer af en Dampreberbane med 60—80 Arbeidere, a. P. c. 800,000 Pb. Tougværk, en Liimfabrik med 6 Arbeidere, a. P. c. 30,000 Pb. Liim; D. C. Greens kemiske Svovlstikkfabrik, folgt til et Actieselskab, Export 1870 for 44,000 Rb.; Dampfarveri i Forbindelse med Appreturanstalt, 480,000 Alen aarlig; endvidere 1 Pappfabrik, 1 Garveri, 1 Ølbrggeri, 2 Baadehyggerier, alle mindre betydelige; i og ved Kastруп: Kalkbrænderi paa Kastрупværk med 30 faste Arbeidere, aarligt Product 16,000 Tdr. Kalk og 4,500 Tdr. Meel-

falk; Glasfabrik (der drives i Forening med Holmegaards Glasværk) med 36 faste Arbeidere, aarligt Product til Værdi 36,000 Rb. af Bouteiller og andet grønt Glas, endvidere et Saltraffinaderi og et Oldebryggeri; i Maglebylille: en Veir-Meelmølle samt ved Landeveien Rastrup Veirmølle.

Ialt ligger i Sognet c. 200 Gaarde iog 8—900 Huse; saavel Gaarde som Huse endnu meest i sluttede Byer.

Indbyggere: 9,443. Agerbrug og den heri optagne Dyrkning af Raal og andre Haveplanter, samt detses Afætning til Kjøbenhavn (ved c. 60 Personer af Kvindesjønnet) beskæftiger og ernærer den største Deel af Sognets Beboere; men ved Siden heraf drives megen anden Erhverv: Sognets egne Fabrikker give, som foransøgt, Arbeide for mange faste Arbeidere, samt for en Deel Dagleiere; i de nordlige Byer leve mange Lømrere, der fornemlig arbeide paa Værfterne i Kjøbenhavn; Mange arbeide i Kalkbruddene paa Saltholm, eller som Dagleiere i Kjøbenhavn; af Søfolk leve her med de af dem Forsørgede ialt c. 400. Kvægavlen staaer ikke paa noget høit Trin paa Amager, Jordbrugerne føre for en Deel deres Halm til Kjøbenhavn og hente derfra igjen Gjødnig.

Sognets nordre Deel (Sundbyvester, Sundbyhøster og Taarnby) udgjør 1ste Udskrivningskreds 15de Læg, og den søndre Deel (Rastrup, Maglebylille, Lømmerrup, Skjelgaarde, Uglerup og Viberup) samme Udskrivningskreds 16de Læg. Egen Commune. 2 Sognesogedistricter: nordre og søndre District. Taarnby Kirke eies af Universitetet. Foruden Sognepræsten er ansat en Capellan pro loco, der boer i Sundby.

Taarnby Kirke er nu en spidsbuet Kirke, dens ældste Deel opført af utilbhugne Kampesteen, det store brede Taarn, Hvelvinger, en Forlangelse af Skibet mod V, de tvende Baabenhuse mod Syd og Nord samt en anden Tilbhugning mod Nord af Muursteen. Orgel. Altertable af Koed. Paa en Tavle, der er ophængt ved den første Mandfolkestol i Kirken, læses følgende Vers, der minder om Kong Frederik V's Rædørelse ved et Amagerbrølup i Kirken og om hiin Tids Smag og Kongehyldning:

„I denne Stol her var vor Tvillingriges Glæde,
Den Sol her glimrede alene ved at træde
Herind og jire med sin Majestætes Glands
Til evig Minde for Enhver som haver Sands.
Spring Taarnby Kirke, Sjung og dette Sogn og Landet
Med Taarnby Præst, den Stund om denne D er Bandet.
Tak, Femte Frederik! som to Gang femte Dag
Augusti her vi saae fornøiet uden Mag.

Ved Anledning af en Brudevielse Aaret 1748.
Hans Bandal, Dr. og Prof. theol., Stedets Sognepræst.“

Kirken i Sundby er opført 1869—70, deels ved et Tilskud fra Universitetet af 7000 Rb., deels ved frivillige Bidrag af c. 24,000 Rb. Den er i Rundbuestil med Klokketaarn over Korset. Orgel. Architect H. J. Holm. Den indviedes 11te Decbr. 1870 i Kongehusets Overværelse af Sjællands Biskop.

Løitegaard er Hovedparcel (1/10) af Løitegaarden til Kjøbenhavns Slot, hvilken bortsolgtes henimod Slutningen af forrige Aarhundrede. Oprindelig hed denne Løitegaard Burgby og den var en Deel af det Guds, Biskop Absalon fik af Kong Baldemar den Første og siden gav til Roskilde Bispestol. Sognet kaldes endnu Burby 1870.

Store Magleby Sogn indbefatter den sydøstlige Deel af Dens Areal, 3090 Tdr. L., hvoraf 300 Tdr. L. Skov (Kongelunden). Ht. 219 Tdr. A. og E., 20 1/2 Tdr. Skf. Agerlandet er leermuldet. En Deel af

Arealet, der undertiden oversvømmes ved Høivande, bruges alene til Græsning.

I Aaret 1818 blev Kongelundens Areal, henhørende til Store Magleby Overbrev, i Særheleshed ved Landhuusholdningselskabets høitfortjente Præsident, Geheimeraad Collins Foranstaltning overladt Selskabet paa 20 Aar til Stov-Cultur, hvorefter Arealet med derpaa forventede Træbevogninger uden Sotgjørelse igjen skulde tilfalde Store-Maglebyses Hartkornsbrugere; men da Culturen langtfra var fuldsørt ved Ubløbet af disse 20 Aar, blev Overdragelsen paa samme Betingelse forlænget paa andre 20 Aar. I 1845 kjøbtes Kongelunden for Statsklassens Regning for 20,000 Rb. og er nu fredet Statsstov. Af bets Areal er 70 Tdr. Land bevoget med Naaletræer, 74 Tdr. med Ceg og 100 Tdr. med forskjellige Løvtræsorter, det Meste i frodig Bøxt. 6 Tdr. Land med forskjellige Fasaner, et vildt Fasaneri, om Østeraaret med et Antal af 800—1000 Fasaner (anlagt 1840 af Overjægermester, Baron E. C. F. Løvenskjold, † 1861; et Monument er opreist over ham i Lunben). Hs. Maj. Kongen har overtaget Fasaneriet.

I Sognet:

Store Magleby, almindelig kaldet Hollænderby, med Kirken, Præstegaard, Stole, Mølle med Bageri; 1 Gaard med 17 Tdr. Hfl., 100 Tdr. Land Ager, 20 Tdr. L. Eng og 43 Tdr. L. Hebe, 1 Gaard med 8 Tdr. Hfl., 50 Tdr. L. Ager, 6 Tdr. L. Eng og 34 Tdr. L. Hebe. Ialt 49 Gaarde, 39 Huse med og 29 uden Jord, hvoraf 21 G. og 15 H. udenfor Byen;

Dragør By med 334 Gaarde og Huse, samt 1891 Indbyggere. Disse henhøre kun for en ringe Deel til den agerbrugende Klasse, hvorimod Søfart, Løbsvæsen og Bjergningsvæsen samt ubetydeligt Fiskeri giver Udkomme for den overveiende Deel. Disse Erhvervsforhold, Byens Størrelse og Indbyggernes Dragt, der for en Deel af Kvinderne endnu er af hollandsk Snit, medens Mændene ere kjøbstadklædte, giver Dragør et særegt Præg, ligesom ogsaa de i Gader ordnede nette Smaahuse, hvoraf flere have 2 Stokværk, gjør den aldeles forskjellig i Udseende fra vore Landsbyer, medens den paa den anden Side ved Husenes eensartede Bygningsmaade ikke er ulig de mindre Kjøbstæder. Her er en Løbsstation med en Løbsinspecteur, der tillige er Løbscontroller, en Løbsbogholder og 40 Løbsler. Bjergningsvæsenet, der ofte er af stor Betydning for Beboerne som Indtægtskilde og hvoraf ogsaa gives Afgift til Communen, er ordnet ved Vedtægt af 7de April 1855. Byen har en lille Havn med en daglig Vandstand af 5 Fod, og dens Indbyggere eiede i 1870: 67 Skibe og større Dælsbaade af 3,584 C.-Læster. Bævning og Blegeri giver en ikke uvæsentlig Indtægtskilde for Beboerne. $\frac{1}{6}$ Deel af disse ere Søfolk. Der findes flere Haandværkere. 3 offentlige Skoler foruden nogle private, 2 Gjæstgiversteder, 4 Bagerier, Postexpedition, Telegraphstation.

Store Magleby Sogn har ialt 51 Gaarde og c. 400 Huse, hvoraf 21 G. og 15 H. udenfor Byerne. Indbyggernes Antal i hele Sognet er 2712.

Store Magleby udgjør 1ste Udskrivningskreds 17de Lægd og Dragør 18de Lægd. Hver sin Commune, hiin med et Formandskab, denne med et

Byforstanderklub. Store Magleby By har sin egen Forligelsescommission. Sognets Hartkornseiere eie og vedligeholde Kirken.

Store Magleby Kirke er opført af Muursteen; den er tvende Gange ombygget og udvidet 1611 og 1731. I 1855 er den restaureret og er nu en af de smukkere Landsbykirker i Landet. Den har ikke Taarn, men Spiir. Bl. Granit Døbefont, Orgel, Prædikestol med gammelt Træskjærarbejde, smuk Altertavle, Hvælvinger af Træ. Paa Kirkegaarden en Sandsteensstøtte, sat af J. E. Krieger, til Minde om 25 Faldne paa Roslotillen under Falsterbo den 20de October 1808.

Magleby Sogn nævnes allerede c. 1370.

Ved et Udfald fra Kjøbenhavn den 11te October 1658 slog Ahlesfeldt og Gyldenløve de Svenske ved Store Magleby, og nødte dem til at tye til deres Skibe. Kong Carl Gustav selv svævede ved denne Leilighed i Fare for at blive fanget.

I Middelalderen var Dragør et særdeles vigtigt Sted med Hensyn til det dengang betydelige Sildefiskeri i Sundet.